

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS
Irodalom	Középszint	Tétel

TÉMAKÖR	Életművek
TANANYAG CÍME	Petőfi Sándor költészeti forradalma

A tétel vázlata:

- I. Petőfi, a legenda
  - a) Élete
  - b) Halála
  - c) Utóélete

- II. Petőfi, a forradalmár
  - a) Forradalmár a közéletben
  - b) Lázadás a szerelemben
  - c) „Forradalom” a költészetben

- III. Petőfi népiessége

I. Petőfi, a legenda

26 évet élt – világirodalmi rangú életművet hozott létre.

Petőfi művészete, életútja, személye **nemzeti mitológiánk** része.

- Már **életében** legendák övezték.
- Rejtélyes **halála** (eltűnése) után a közbeszédben tovább szövődött a személye köré épült mítosz.
- Petőfi **hatásával**, alakjával számos író művében is találkozhatunk.

Élete

1823. január 1-jén **született** – a hagyomány szerint – Kiskőrösön.

Apja Petrovics István mészáros volt, **anyja** a szláv származású Hrúz Mária.

Sok helyen **tanult** (pl. Aszód, Selmec, Pápa stb.)

Élete **kalandok**ban bővelkedett, pl. be akart állni színésznek, elszökött az iskolából, katonának állt, végül egészségi állapota miatt leszerelték.

Költői indulását Vörösmarty Mihálynak köszönheti, akihez 1844 telén felgyalogolt Debrecenből, s versei kiadását kérte – sikerrel.

Országos **hírnévre** a János vitéz című elbeszélő költeményével tett szert, melyet 1844-ben írt.

Költőtársa, **barátja** Arany János, akivel együtt a népies-romantikus magyar líra nagy mestere.

Felesége Szendrey Júlia, **gyermekük**, Zoltán a szabadságharc idején született.

Költészete és tettei **szerves egységet** alkotnak: az 1848-as forradalom egyik meghatározó alakja volt, bár 1848 nyarán a képviselőválasztáson elbukott (ezt az élményét írta meg *Az apostol* című elbeszélő költeményében).

Halála

- A magyar szabadságharc idején, 1849. július 31-én **Segesvár** mellett ütközött össze az orosz és a magyar hadsereg.
- Petőfi a csata elején **Bem József tábornok** közelében volt, s bár Bem apó utasította, hogy hagyja el a csatateret, ezt nem tette meg.
- A költőt a csatater több pontján is látták még feltűnni, ahol – mint **haditudósító** – jegyzetelt.
- A csata magyar **vereséggel** végződött.
- Petőfi **eltűnt** a csatateren, ám halálát senki sem látta.
- Bár a holtteste nem került elő, 1850-ben hivatalosan is **halottnak** nyilvánították.

E rejtélyes körülményeknek köszönhetően hitték sokan, hogy a költő nem veszett ott Segesvárnál, hanem orosz fogságba került, majd 1856-ban **Szibériában** halt meg.

Utóélete (néhány példa)

Milyen hatást gyakorolt más írókra, költőkre?

- **Ady Endre** írt egy publicisztikát Petőfiről, melyben „rokonként” méltatta a költő elvhűségét és bátorságát, igazságérzetét, őszinte szókimondását és haladó szellemiségét. Címe: *Petőfi nem alkuszik*.
<http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/ady/petnema1.htm>
- **Illyés Gyula** írt Petőfiről életrajzi regényt.
<https://moly.hu/konyvek/illyes-gyula-petofi-sandor>
- **Babits Mihály** verset (*Petőfi koszorúi*) és esszét (*Petőfi és Arany*) is írt Petőfiről.
Petőfi koszorúi
<https://www.youtube.com/watch?v=sfzYoMIMZvs>
Petőfi és Arany
<http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/petofi/babits.htm>
- **Lackfi János** kortárs költői Petőfiről
<http://wmn.hu/2015/09/29/lackfi-janos-petofi-drogja-a-szabadsag-meg-a-szerelem-nem-kotelezo-irodalom-11-resz/>
<http://wmn.hu/2015/10/08/lackfi-janos-petofi-rulez-nem-kotelezo-irodalom-12-resz/>
- **Ady/Petőfi** (kortárs színházi előadás)
<http://www.kortaronline.hu/2013/01/irodalom-ady-petofi/13502>

II. Petőfi, a forradalmár

Forradalmár élete minden területén: a **közéletben**, a **magánéletben** és a **költészetben** is.

1. Forradalmár a közéletben

A forradalom vezéralakja – később **szimbólumává** válik.

- 1848-as forradalom: Petőfi szavai, **eszményei** ekkor váltak tettekké,
- 1848. március 15-ei események egyik főszereplője (Pilvax Kávéház, Nemzeti dal, Landerer nyomdája stb.),
- a forradalom után szélsőséges hangú, királyellenes verseket írt,
- szabadszállási képviselőválasztáson elbukott,
- a **szabadság** harcban századosi rangot kapott.

Eszményei:

- a demokrácia,
- a szabadság,
- a nép társadalmi felemelése.

A szabadság „szintjei”:

- az egyén felszabadítása (romantikus egyéniségkultusz),
- az emberi kapcsolatok felszabadítása (romantikus szerelmi párkapcsolat),
- a magyar nép felszabadítása, felemelése (népfelség elve),
- Magyarország felszabadítása (nemzeti önállóság),
- minden nép felszabadítása (világszabadság).

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

2. Lázadás a szerelemben

Kapcsolata Szendrey Júliával minden értelemben **romantikus szerelem**nek nevezhető.

- zaklatott, szenvedélyes udvarlás,
- lányszöktetés,
- szerelmi házasság,
- erotikus utalások a verseiben,
- hitvesi líra,
- síron túl is tartó** szerelem.

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból
Az éj közepén, s oda leviszem

Letörlni véle könnyűimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret!

(Szeptember végén)

Az övékéhez igen hasonló szerelmi történet jelenik meg *Az apostol* című művében.

3. „Forradalom” a költészetben

Petőfi „**költészeti forradalma**” kifejezés alatt **költői újításait** értjük.

Akkor beszélhetünk **írói/költői újításról**, ha például a szerző:

- kitágítja vagy megváltoztatja egy műfaj határait, pl. Örkény (egyperces novellák),
- új tartalommal tölti fel a régi formát, pl. Babits és Radnóti (neoklasszicista versek),
- új stílusban, új hangnemben szólal meg, pl. Ady (*Új versek* című kötet),
- új filozófiai, művészeti eszme nyomán formálódik át a vers, pl. avantgárd versek,
- eddig nem ábrázolt téma beemelése az alkotásba pl. Ady – perditá szerelem,
- stb.

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

Petőfi költői újításai:

- az egyéniség önkifejezése,
- az egyszerűség,
- a közvetlenség,
- a természetesség,
- a népiesség,
- a magas fokú kifejezőkészség (lírai realizmus).

vagyis:

- *kitágítja vagy megváltoztatja egy műfaj határait*, pl. Petőfi népies dalai,
- *új stílusban, új hangnemben szólal meg*, pl. Petőfi egyszerű, közvetlen hangja,
- *új filozófiai, művészeti eszme nyomán formálódik át a vers*, pl. Petőfi népiessége,
- *eddig nem ábrázolt téma beemelése az alkotásba*, pl. Petőfi tájköltészete, családversei.

Költői újításai is hozzájárultak ahhoz, hogy Petőfi kora **legnépszerűbb** költőjévé váljon.

- a **szabadság**, a **szerelem** és az **életöröm** költője,
- a **nép fia**, aki népről ír a népnek, a nép nyelvén,
- stílusa: **egyszerű**, **közvetlen** és **természetes**,
- **eltávolodik** Kazinczy „**fentebb stílusától**” (emelkedett, választékos, kiművelt, művészi stb. stílusideál),
- **nyelvi forrása**: a mindennapi **beszélt nyelv** és a **népköltészet**.

Miért lett ennyire népszerű?

Mert közvetlen hangon írt, és közérthetően.

Beszélt nyelvi elemek:

- egyszerű mondatfűzés,
- hétköznapi kifejezések,
- mindenki számára érthető.

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

Népköltészeti elemek:

- természeti képpel induló vers,
- gyakori ismétlések,
- népi téma,
- a nép nyelvén szól,
- egyszerű szerkezet.

Bár Petőfi költészetére a **romantika** volt jellemző, **túl is lépett** ezen a korstíluson.

Romantikus vonások:

- az egyéniség **önkifejezése**,
- az ösztönös tehetség kultusza (**zsenikultusz**),
- **természetkultusz**,
- szenvedélyes **érzések** (zaklatottság) ábrázolása,
- **tablószerű** képek.

Romantikán túli vonások:

- **egyszerű** stílus:
  - kerüli a romantika díszítettségét,
  - kerüli a halmozott és bonyolult mondatokat.
- **lírai realizmus** jellemzi:
  - pontos, részletező leírások,
  - **érzékletes ábrázolás** (pl. hangok, illatok, színek, stb.),
  - új tájélmény (az alföld, a puszta).

Fontosabb számára a mondanivaló, mint a tökéletes forma...

„hangos” vers

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

Petőfi költészete igen **sokszínű**: gazdagította a **líra téma-** és **formavilágát** egyaránt.

Sokszínű téma- és formavilág:

- **népies versek**, népdal-versek (bordalok, helyzetdalok, életképek),
- **tájleíró** költemények,
- **romantikus**, epigrammatikus költemények (elsősorban a Felhők-ciklus versei),
- **ars poetica** versek,
- **szערelmes** versek,
- **politikai** versek (politikai programversek, forradalmi versek, látomásversek, háborús versek),
- **episztolák**,
- **epikus** művei (A helység kalapácsa, János vitéz, Az apostol).

Új témák:

- **családversek**

pl. *István öcsémhez, Füstbe ment terv, Fekete kenyér, A vén zászlótartó, Egy estém otthon*

- **új tájideál**

Tájleíró költészetében a romantika vadregényes tájai helyett a pusztát mutatja be.

pl. *Az alföld, Kiskunság, A puszta télen*

Új formák (műfajok):

- A hagyományos műfajokat **megújítja**.
- **Újszerű verstípusok** jelennek meg nála (pl. **népies** dalok).
- Nem egyszer átlépte a **műfaji határokat** is (pl. Az apostol).

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

III. Petőfi népiessége

Petőfi a **népiesség** egyik legnagyobb hazai képviselője.

Népiességének jellemzői:

- egyszerű, **tiszta formák** és **ritmusok** (pl. felező nyolcas, háromütemű tizenegyes),
- **természetesség**, közvetlenség,
- képi **párhuzamok**, **ellentétek** (természeti képek, metaforikus képek, hasonlatok),
- **retorikai eszközök** (pl. ellentétek, felkiáltás, kérdés),
- a népdalokra általában nem jellemző retorikai megoldások, **nyelvi játékok**,
- a **népköltészet** egyszerű, közvetlen hangjának és a művelt, **szépirodalmi** nyelvnek a folyamatos keveredése.

Természetesség:

- képes megteremteni a jelen idejűség tökéletes látszatát,
- a vers olyan, mint egy folyamatosan, itt és most megszülető gondolat.

Petőfi művészete a **dalköltészet** jegyében indult.

Népies **dalköltészet**ének **műfajai**

NÉPIES DALKÖLTÉSZET		
MŰFAJ	JELLEMZŐK	PÉLDA
BORDAL	Témája a bor okozta mámor és életöröm dicsőítése, vagy éppen a fájdalom, a keserű gond, melyet a bor tompít, sőt elűz.	A borozó
HELYZETDAL	A szereplíra egyik típusa, melyben a költő egy fiktív személy helyzetébe képzeletben magát, és ebből a szerepből szólal meg.	Befordultam a konyhára...
ZSÁNERKÉP/ NÉPIES ÉLETKÉP	A hétköznapiak egy békés-idillikus vagy tipikus jelenténeke, jellegzetes figurájának ábrázolása.	Megy a juhász számaron...
SZERELMES DAL	A szerelem öröme és/vagy fájdalmát közvetlen hangon megverselő alkotás.	A virágnak megtiltani nem lehet

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

Petőfi sok népies dala **folklorizálódott**.

Népies dalból
népdal lett.

A népköltészet
részévé vált.

Azaz:
népdalként
énekelték.

- Petőfi újdonsága nem az volt, hogy népies dalt írt. Korábban ezt már **mások** is megtették.
- A valódi újdonsága, hogy a népdalból nem a szókincset, kifejezésmódot, hanem **világképet, világszemléletet**, valamint a **szerkezetet, felépítést, ritmust** veszi át.

Előzmények

- A XVIII. század második felétől indult el Magyarországon a **folklórkultusz**.
- **Kölcsey Ferenc** 1826-os *Nemzeti hagyományok* című tanulmányában hívta fel rá a figyelmet, mert szerinte a népköltészet a **nemzeti költészet megújításának** lehetőségét jelenti.
- Kölcsey szerint azonban ehhez előbb **magasabb művészi szintre** kell emelni.
- **Erdélyi János** 1842-es *Népköltészetről* című székfoglaló előadása – melyet a Kisfaludy Társaságban olvasott fel – már példaképnek tekinti a folklórt.
- Az **Akadémia** és a **Kisfaludy Társaság** támogatja és irányítja a **folklórgyűjtést**.

Petőfi tehát egy **korizlés** megtestesítője, de nem kizárólagos képviselője.

- A népiesség jegyében Petőfi **üstökösként** robbant be a magyar irodalomba.
- Az őt ért **támadások** ellenére (vagy épp ezzel együtt is) rendkívüli népszerűsége tesz szert rövid idő alatt.

A TERMÉSZET VADVIRÁGA (1844)

- Az első költői korszak összefoglaló **ars poeticája** volt.
- Petőfi minden költői korszakában fontosnak tartotta megfogalmazni művészi **hitvallását**.

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

- Az ars poeticák az **elutasítás** és **vállalás** kettősségét hordozzák. A strófák felépítése ezt hűen tükrözi: az első hat sorban a **tagadás** és az elutasítás dominál, míg a refrénben a **vállalás** válik hangsúlyossá.
- Mi mindentől **határolódik el**? Idegen tőle a biedermeier érzelmesség (szentimentalizmus) és a klasszicizmus merevsége. Ezeket kérték rajta számon **kritikusai**, akiket egyszerűen csak „hitvány ebeknek” nevez a versben.
- A refrénben említett **virágmetafora** a romantika kedvelt képe, itt az újdonság jelképévé válik.
- A virágmetaforát úgy teszi hangsúlyosabbá Petőfi, hogy „**vad**” jelzővel látja el, ezzel is kiemelve költészetének **természetességét**.
- Ugyanezt hangsúlyozza **provokatív** módon a **felütés** is.

„A korlátatlan természet
Vadvirága vagyok én.”

„Mit ugattok,
mit haraptok
Engemet,
hitvány ebek!”

A **Petőfi-képet**, amit ma ismerünk, **Vahot Imre** kezdte kialakítani.

Vahot Imre

- A Pestre került Petőfit a Pesti Divatlapokhoz vette segédszerkesztőnek.
- Nem csak Petőfi tehetségét ismeri fel, hanem kialakítja a **kor igényeinek megfelelő** Petőfi-képet is.

Petőfi-kép (imázs)

Az erősödő **nemzeti érzést** és a **népiesség** kultuszát kihasználva:

- a költőt **nemzeti viseletben** járattja,
  - **nevét** magyarosíttatja,
  - elterjeszti róla a **természetes**, a **műveletlen**, az **istenáldotta tehetségű** imázst.
- Ezt a szerepet nem sokáig tűrte Petőfi, és szakított a Pesti Divatlappal.

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

Politikai felhangot csak 1846 végétől kapott a népköltészet.

- Petőfi költészeti indulása az **ösztönös népiesség** jegyében zajlott (népies dalok), azonban hamarosan **programszerűen** is írni kezdett a magyar nép felemelkedésének lehetőségeiről (népfelség elve, népnemzeti gondolat).
- Így írt erről egy Aranyhoz címzett levelében: *„Ha majd a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék, s ez a század feladata.”*
- Petőfi korában a hazai nyelv és (népies) irodalom művelése tehát nem csupán kulturális ügynek, hanem **hazafias tettnek** számított, s így hamarosan politikai színezetet is nyert.
- Bár még nem programszerűen, de a szegény nép felemelkedésének lehetőségeiről már **1844**-ben is írt Petőfi...

JÁNOS VITÉZ (1844)

- Első korszakának **összegzője** és legnagyobb művészi **teljesítménye** az 1844 októberében írt János vitéz volt.
- Vahot Imre szerint "csak néhány est és éjfél kellett ahhoz, hogy elkészüljön".

Előzmények (hatás):

- Vörösmarty: Csongor és Tünde; Délsziget,
- népmesei vándormotívumok.

Értelmezése:

- **Társadalmi, szociológiai szempontból:**

A juhászbojtbórtól tündérkirállyá váló hős a nép **felemelkedéséről**, annak lehetőségeiről, vágyáról szól. És persze arról a keserű tapasztalatról, hogy mindez **csak a mesében** valósulhat meg: Jancsi evilági története Iluska halálával ér véget.

- **A személyiség szempontjából:**

A romantika alapkérdéseit veti föl: (1) a személyiség **kiteljesedésének** lehetőségeit, (2) a **boldogság** elérésének módjait veszi sorra.

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

Története:

- A mű a **bűn és bűnhődés** motívumával indul. A bűn (Kukoricza Jancsi udvarol, közben a nyáj szétszéled) feloldása a zsványtanya felgyújtása, ahol a tűz a lelki megtisztulás jelképévé is válik.
- Jancsi előtt a **boldogságkeresés különböző lehetőségei** nyílnak meg:
  - **pénz, gazdagság** (zsványok tanyája),
  - **szerelem** (a felkínálkozó szerelem – francia királykisasszony)
  - **hatalom** (a francia király felajánlja fele királyságát).
- A kiteljesedés csak a **becsület** és **kitartás** révén érhető el, s a boldogságot a **kölcsönös szerelem** adhatja meg.

Műfaja:

- Formáját és tartalmát tekintve: **elbeszélő költemény.**
(Az epika próbatételes változatához tartozik.)
- Funkcióját tekintve: **népi eposz.**

Verselése:

- felező tizenkettes
(Ettől kezdve ez válik meghatározóvá a korábban uralkodó hexameter helyett.)

A BOROZÓ (1842)

- Petőfi első nyomtatásban megjelent verse.
- A bordal ókori eredetű műfaj, legkedveltebb képviselője Anakreón görög költő volt.
- A bordal látszólagos könnyedsége és kihívó hangja mögött sokszor az élet megpróbáltatásaitól és az elmúlástól való félelem áll. Ezt segít legyőzni a bor okozta mámor.

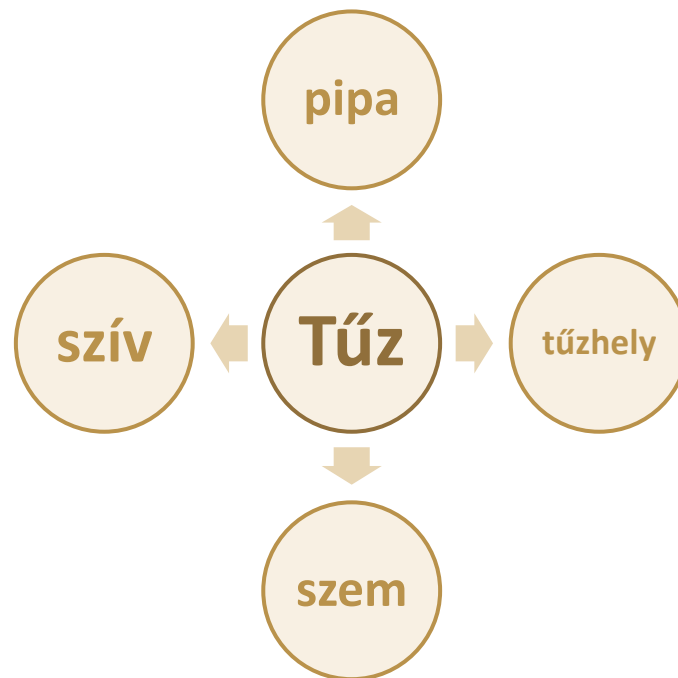
Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

M

BEFORDULTAM A KONYHÁRA... (1843)

- A leghíresebb magyar helyzetdal.
- A központi motívuma a tűz, ez tartja össze a vers szerkezetét.

- Humoros vers, melyben a szerző folyamatosan kijavítja mondandóját.

A VIRÁGNAK MEGTILTANI NEM LEHET... (1843)

- Műfaja: szerelmes dal.
- A vers a szerelmi érzés bizonytalanságát és a bizonyosság utáni vágyat fogalmazza meg.
- Természetből vett metaforákkal és természetes hangnemben fogalmazza meg érzéseit.

EGY ESTÉM OTTHON (1844)

- Műfaja: lírai életkép.
- A lírai természetesség egyik csúcspontja Petőfi költészetében.
- Őszintén ír apja műveletlenségéről (pl. azt hiszi, hogy a színészet cirkuszi attrakciót jelent), valamint édesanyja szelíd szeretetéről.

Tétel 01.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTÉSZETI FORRADALMA

A HELYSÉG KALAPÁCSA (1844. AUGUSZTUS)

Ki ellen?

Műfaja: Petőfi **komikus eposzt**, eposzparódiát írt.

- Az eposz, mint műfaj ellen íródott: annak elavult, arisztokratikus világképe ellen lázad.
- A paraszti életről kialakított korabeli életidegen és mesterkéltségi idilli kép ellen irányult.

A **komikum forrása**: fenséges tárgyhoz illő eposzi eszközöket rendel egy kicsinyes témához (kocsmái verekedés).

Előzményei:

- Homérosz eposzai (*Iliász, Odüsszeia*)
- *Békaegérharc* (Homérosznak tulajdonított komikus eposz)
- Csokonai: *Dorottya*

Eposzi eszközök (kicsit megváltoztatva: kicsinyítve/eltúlozva)

EPOSZI ESZKÖZÖK	
EPOSZI TÉMA	Kisszerűvé teszi: emberiségre kiható esemény helyett egy falusi kocsmái verekedés a téma, ami a kocsmárosné ötvenöt éves bájaiért folyik.
INVOKÁCIÓ (A MÚZSA SEGÍTSÉGÜL HÍVÁSA)	...helyett az isteneknek köszöni meg a narrátor, hogy nagy tudóval áldották meg, így képes elkurjantani a történetet.
IN MEDIAS RES (DOLGOK KÖZEPÉBE VÁGÓ KEZDÉS)	Jelen van: a kocsmából a templomi szertartás után hazafelé tart a nép, a kántor udvarolni kezd Erzsóknak, ezután tekint vissza a narrátor (elbeszélő) a templomba bezárt Szélestenyérű Fejenagy kiszabadulásának körülményeire.
EPOSZI ÁLLANDÓ JELZŐK	Szívesen, sőt túlságosan is gazdagon használja őket pl. pl. Szélestenyérű Fejenagy, a helység kalapácsa; Vitéz Csepü Palkó, a tiszteletes két pej csikájának jókedvű abrakolója, stb.
ISTENI BEAVATKOZÁS (CSODÁS ELEM)	...helyett a kántor felesége, Amazontermészetű Márta és a kisbíró avatkozik bele a tömegverekedésbe, bünteti meg a verekedőket.
VERSELÉS	Nem hexameterben íródott, szabálytalanul alkalmazza az időmértékes verslábakat a szerző.